

การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม

ผศ.ดร.ชลัษ จงสืบทพันธ์*

ศาสตร์ทางการเมืองหรือรัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่งแสวงหาความเชื่อและแนวปฏิบัติทางการเมืองเพื่อนำไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าของมนุษย์ ศาสตร์ดังกล่าวมีการสะสมความรู้ทั้งวิธีการที่เป็นระบบและไม่เป็นระบบมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณจนถึงปัจจุบัน แนวทางการศึกษาวิเคราะห์ (approach) และเทคนิควิธีการศึกษา (methodology) ได้ก่อกำเนิดมากมายในช่วงเวลาที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวที่สำคัญมากช่วงหนึ่งในพัฒนาการของเรื่องรัฐศาสตร์ก็คือ ช่วงของรัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม (behavioral political science) เพราะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาวิเคราะห์และเทคนิควิธีการศึกษาให้มีลักษณะของความเป็นศาสตร์ (science approach) มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การศึกษารัฐศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณได้บุกเบิกศึกษาเรื่องราวของรัฐและการเมืองด้วยการแสวงหาเหตุผลมาสรุปเป็นแนวความคิดทางการเมือง (philosophy approach) ว่ารูปแบบของรัฐแบบใดที่หน้าจะบันดาลความยุติธรรมและชีวิตที่ดีให้กับมนุษย์ในสังคมได้ดีที่สุด ตลอดจนมีพัฒนาการสะสมความรู้ในเนื้อหา (content) ตามแนวการศึกษาแบบต่าง ๆ มาจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 นับเป็นระยะเวลาจนถึง 2500 ปี รูปแบบแนวทางการศึกษาที่สำคัญ ๆ ในช่วงนี้ ได้แก่ แนวทางประวัติศาสตร์ (historical) ซึ่งเป็นการให้รายละเอียดในการบรรยายพัฒนาการและประวัติของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ทางการเมือง แนวทางนิติธรรม (legalistic) เป็นการศึกษารัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายต่าง ๆ อีกแนวทางหนึ่งคือแนวทางสถาบัน (institutional) จะบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจและบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของสถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ กล่าวโดยทั่วไปการศึกษารัฐศาสตร์ในระยะแรกนี้จะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันการเมืองการปกครองและอำนาจที่เป็นทางการทั้งหลายในแนวทางของประวัติศาสตร์และปรัชญา เช่น ธรรมชาติของมนุษย์และการเมือง รูปแบบของการเมืองการปกครอง ปรัชญาของกฎหมาย เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันน้อย เรื่องที่อยู่ในความสนใจส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสังคมทั่วไปและปรัชญาทางศีลธรรม ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญของสังคมตะวันตกในแต่ละยุคสมัย เป็นการบรรยายมากกว่าการอธิบาย โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปทัสสถาน (normative) เน้นความน่าจะเป็น (what ought to be) มากกว่าความเป็นจริง (what is) วิธีการแสวงหาความรู้ยังขาดลักษณะของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method)^๑

*คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมเริ่มต้นขึ้นโดยนักรัฐศาสตร์รุ่นใหม่ที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการศึกษาแบบจารีตนิยม (traditional) โดยวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไม่ช่วยให้ได้คำตอบในการแก้ปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และไม่สามารถทำให้วิชารัฐศาสตร์มีความเป็นศาสตร์ที่แท้จริง ต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็น “ยุคการปฏิวัติทางพฤติกรรมศาสตร์” นับเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของสาขาวิชารัฐศาสตร์ เพราะไม่เพียงแต่จะมีนักรัฐศาสตร์จำนวนมากขึ้น ยังมีข้อมูลและงานเขียนที่มากมายมหาศาล ที่สำคัญคือได้มีความต้องการที่จะยกระดับของวิชารัฐศาสตร์ให้ทัดเทียมสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ ซึ่งได้รุดหน้าไปมากกว่าโดยเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในด้านระเบียบวิธีและแนวทางศึกษาของนักสังคมศาสตร์สาขาอื่นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะวิชาปรัชญาและจิตวิทยาทำให้วิชารัฐศาสตร์หันมาสนใจสะสมความรู้ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้มากขึ้น โดยไม่ใช่สามัญสำนึก เป้าหมายของรัฐศาสตร์ในยุคนี้มุ่งสร้างทฤษฎีหรือองค์ความรู้ในเชิงประจักษ์ (empirical theory) โดยอาศัยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์และองค์ความรู้จากศาสตร์แขนงต่าง ๆ มาประยุกต์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะพฤติกรรมทางการเมือง โดยมีหน่วยของการศึกษาวิเคราะห์เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล นักรัฐศาสตร์ผู้บุกเบิกการศึกษารูปแบบนี้ในยุคแรก ได้แก่ Graham Wallas, Arthur Bentley, Charles Merriam, Stuart Rice, Harold Lasswell, Walter Lippman³ และเรียกแนวทางการศึกษาวิเคราะห์นี้ว่าเป็นการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม

เมื่ออิทธิพลของการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมแพร่หลายมากกว่าหนึ่งทศวรรษ นักรัฐศาสตร์จำนวนหนึ่งเริ่มไม่พอใจและวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาแบบนี้ การต่อต้านเริ่มปรากฏชัดในปี ค.ศ. 1963 โดยกลุ่มที่เรียกตนเองว่า “กลุ่มเพื่อรัฐศาสตร์ใหม่”⁴ อย่างไรก็ตามความนิยมในการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมก็ยังดำรงอยู่และมีบทบาทอย่างยิ่งในการศึกษาของวิชารัฐศาสตร์ปัจจุบัน

พัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม

ระยะต้นศตวรรษที่ 20 ภาพลักษณ์ของการศึกษารัฐศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์เริ่มชัดเจนขึ้นในสหรัฐอเมริกา และพัฒนามาตามลำดับจนกระทั่งได้เจริญแพร่หลายยิ่งขึ้น หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง สาเหตุสำคัญของการขยายตัวอย่างรวดเร็วก็คือ ราวปี 1930 เป็นต้นมามีนักสังคมศาสตร์และนักทฤษฎีชาวยุโรปจำนวนมากได้เดินทางมายังสหรัฐอเมริกา ท่านเหล่านั้นต่างมีทักษะพื้นฐานในระเบียบวิธีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ทางวิชาการระหว่างนักสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ อาทิ จิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ ที่มี ความสนใจวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนได้มีการสะสมข้อมูลเชิงประจักษ์และการ พัฒนารูปแบบต่าง ๆ⁵ จนก่อให้เกิดงานวิจัยใหม่ ๆ ที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์

รัฐศาสตร์ในยุคนี้ได้นำเอาวิธีการและองค์ความรู้ของศาสตร์แขนงอื่น ๆ โดยเฉพาะจิตวิทยา มาประยุกต์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นหน่วยของการ ศึกษาวิเคราะห์ ศึกษาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงทั้งในโครงสร้างที่เป็นทางการและกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่ เป็นทางการ จากเหตุผลที่ว่าพฤติกรรมเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมือง ดังนั้นในทาง ปฏิบัตินักรัฐศาสตร์จึงได้มุ่งศึกษาที่ตัวบุคคลในแง่ของค่านิยม ความเชื่อ ความคาดหวัง แรงจูงใจ เจตคติ ตลอดจนการกระทำทางการเมือง ดังที่ Graham Wallas ได้นำแนวความคิดทาง จิตวิทยามาศึกษาผลกระทบของแรงจูงใจต่อกิจกรรมทางการเมือง Paul Lazarsfeld ทำการศึกษา เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้ง เป็นต้น⁶

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา วงการศึกษารัฐศาสตร์ได้มีความตื่นตัวขึ้นเป็น อย่างมาก มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาได้เปิดสอนวิชารัฐศาสตร์และผลิตบัณฑิตทางรัฐ ศาสตร์จำนวนมาก รวมทั้งได้มีผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ที่เป็นการศึกษาเชิงพฤติกรรมโดยใช้แนว ทางทฤษฎีเชิงประจักษ์ในทุกแขนงของวิชาของรัฐบาลศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสาขาการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ การเมืองเปรียบเทียบ รัฐประศาสนศาสตร์ กฎหมายมหาชน ฯลฯ กล่าว โดยสรุปรัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมได้เริ่มเผยแพร่อย่างเป็นทางการภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในวิชารัฐศาสตร์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการศึกษาทางรัฐ ศาสตร์ โดยการนำเอาวิธีการวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ รวมทั้งได้มีการนำเอาความรู้และวิธีการของ ศาสตร์แขนงอื่น ๆ เข้ามาใช้ประกอบในการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางการเมือง

ลักษณะสำคัญของการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม

การนำเอาแนวความคิดเชิงพฤติกรรมจากศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาใช้ นักรัฐศาสตร์ได้ให้ ความสำคัญต่อหลักเกณฑ์ 2 ประการของพฤติกรรมศาสตร์ กล่าวคือ ต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พฤติกรรมของมนุษย์ (human behavior) และต้องใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific methodology)⁷

สำหรับหลักเกณฑ์แรก นักรัฐศาสตร์กลุ่มนี้สนใจศึกษาพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคล มากกว่าที่จะศึกษาเรื่องของสถาบันและความเป็นทางการของสถาบันเหล่านั้นรวมทั้งเห็นว่าความ สัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับสถาบัน มีความสำคัญโดยตรงต่อ

ปรากฏการณ์ทางการเมือง การศึกษาวิเคราะห์แยกออกเป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล(individual political behavior) และการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคล(mass political behavior) นอกจากนี้ยังได้หยิบยืมทฤษฎีและแนวความคิดจากศาสตร์สาขาอื่นโดยเฉพาะจิตวิทยามาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมือง ทั้งทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาบุคคล ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม รวมทั้งทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาสังคม

ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาบุคคลที่รัฐศาสตร์นำมาใช้ ได้แก่ ทฤษฎีสัญชาตญาณและจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ Abraham Maslow ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Gordon Allport, Henry Murray ฯลฯ ช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจธรรมชาติทางด้านจิตวิทยาของมนุษย์เช่น เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อและบุคลิกภาพของบุคคลสำหรับทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้และพฤติกรรมโต้กลับ (S-R theory of human learning and behavioral) ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่มนุษย์ตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรม ส่วนทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาสังคมได้แก่ ทฤษฎีการปรับตัวของ Carl Jung, B.F. Skinner ฯลฯ ช่วยให้เข้าใจถึงอิทธิพลต่าง ๆ ของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

การศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลนั้น จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลโดยเฉพาะ ผู้นำทางการเมือง โดยเน้นวิเคราะห์ถึงบุคลิกลักษณะ(personality trait) และภูมิหลังเกี่ยวกับการอบรมกล่อมเกลา (socializing background) ตัวอย่างเช่น Harold Lasswell ได้ใช้แนวคิด ego defense ของ Freud มาประยุกต์อธิบายว่ากิจริยาดังกล่าวเป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ซึ่งมีพัฒนาการสะสมมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นปัจเจกบุคคลที่มีพัฒนาการเรียนรู้จากประสบการณ์แตกต่างกันย่อมมีบุคลิกภาพไม่เหมือนกัน Lasswell จึงแบ่งลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำออกเป็น 2 แบบคือ แบบนักบริหาร (administrator) ซึ่งมักจะมองโลกในแง่ดีและไม่ก้าวร้าว กับแบบนักก่อการ (agitator) ซึ่งจะมีลักษณะมองโลกในแง่ร้ายและก้าวร้าว⁹ นอกจากนี้ยังมีผลงานของนักรัฐศาสตร์อีกหลายท่านที่ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล เช่น T.W. Adorno ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพแบบเผด็จการ James Barber ศึกษาคุณลักษณะของประธานาธิบดี และ Alexander L. George ศึกษาบุคลิกภาพของประธานาธิบดี Woodrow Wilson¹⁰

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลนั้น ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับมติดมหาชน ของ Walter Lippman, V.D. Key Jr. การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมออกเสียงเลือกตั้ง ของ Herbert Tingsten การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของ Gabriel Almond และ

Sidney Verba ฯลฯ และการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง ของ Richard E. Dawson และ Kenneth Prewitt เป็นต้น¹¹

ส่วนหลักเกณฑ์ที่สองการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษานั้น นักรัฐศาสตร์ในกลุ่มนี้ได้พยายามที่จะพัฒนาทฤษฎีเชิงประจักษ์ (empirical theory) ซึ่งเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นการวางนัยโดยทั่วไป (generalization) เพื่อให้สามารถบรรยาย อธิบาย และทำนายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง¹² จากการใช้ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์คือ 1) ตั้งคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่จะศึกษา 2) ตั้งสมมติฐาน 3) ทดสอบสมมติฐาน และ 4) สรุปผลของการศึกษา¹³ เป็นระเบียบวิธีในการศึกษา

อย่างไรก็ตามการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมนั้นได้มีการสรุปลักษณะสำคัญของกระบวนการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เป็นระบบ (systematization) การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมจะต้องมีความเป็นระบบทั้งกระบวนการ วิธีการ และข้อค้นพบเพื่อให้ทฤษฎีและความเป็นจริงมีความผสมกลมกลืน สอดคล้องกันอย่างเป็นระเบียบ (well organization)

2. มีกฎเกณฑ์ (regularities) ในการศึกษาต้องถือว่าพฤติกรรมทางการเมืองที่ศึกษาทั้งหลายมีกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ในโครงสร้างของตัวมันเองอย่างเป็นระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบของตนเองซึ่งสามารถค้นพบได้ ในการศึกษาจึงต้องศึกษาถึงรูปแบบและกฎเกณฑ์พฤติกรรมการเมืองดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อสรุปโดยทั่วไปที่มีความเป็นทฤษฎีเพียงพอในการบรรยาย อธิบาย และทำนายพฤติกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและตามมา

3. มีเทคนิค (techniques) ในการศึกษาวิธีการที่ใช้ต้องมีโครงสร้างของกระบวนการ ขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจน ทั้งในด้านการแจกแจง อธิบายตัวแปร การออกแบบวิธีการศึกษา ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อผลในการศึกษาซ้ำ หรือตรวจสอบข้อสรุปทั่วไปที่น่าสงสัยหรือเห็นว่า

4. ตรวจสอบได้ (verification) ข้อค้นพบจากการศึกษาต้องมีการบันทึกที่เป็นข้อสรุปทั่วไปเพื่อที่จะสามารถตรวจสอบความถูกต้องหรือตรวจสอบซ้ำได้

5. ใช้วิธีการเชิงปริมาณ (quantification) ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพความเป็นจริง มีมาตรฐานและกฎเกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูลอย่างเป็นปรนัย และแม่นยำ การใช้วิธีการเชิงปริมาณจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นปรนัย และแม่นยำ โดยปราศจากความลำเอียงของผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเข้าไปเกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสามารถตรวจสอบความแม่นยำและความเป็นปรนัยของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้ และยังเป็นประโยชน์ในการจัดกระทำกับข้อมูลดังกล่าวด้วยวิธีการทาง

สถิติทำให้การสรุปข้อค้นพบและแปลความหมายเป็นไปตามสภาพความเป็นจริงสำหรับนักวิเคราะห์ทุกคน

6. ปลอดจากค่านิยม (value-free) การศึกษาทางรัฐศาสตร์โดยทั่วไปไปทัศนสถานและค่านิยมทางสังคมมักจะถูกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งบางครั้งอาจทำให้ค่านิยมเป็นตัวชี้นำความคิดของผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่าควรเป็นเช่นไรตามที่ค่านิยมของสังคมขณะนั้นเป็นอยู่ การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมโดยวิธีการวิทยาศาสตร์จะต้องเป็นไปตามข้อมูลประจักษ์ที่ได้รับในขณะนั้น แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม อย่างไรก็ตามการปลอดจากค่านิยมนี้ได้หมายความว่าห้ามนักรัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมทำการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมหรือจริยธรรม แต่หมายถึงการแปลความหมายของข้อมูล และข้อค้นพบบนรากฐานของความเป็นจริงของข้อมูลมากกว่าการปล่อยให้ค่านิยมและจริยธรรมชี้นำความคิด

7. มุ่งความเป็นศาสตร์บริสุทธิ์ (pure science) การศึกษาทางรัฐศาสตร์จะต้องมีเป้าหมายสำคัญในการหาความรู้ที่ถูกต้อง ทั้งที่เป็นความเชื่อเดิมและความเชื่อใหม่ก่อนที่จะหวังผลในการนำความรู้นั้นไปใช้ในการแก้ปัญหาของสังคม

8. บูรณาการ (integration) การศึกษาทางรัฐศาสตร์จะต้องมีลักษณะผสมผสานศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษาให้มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการศึกษาในทุก ๆ มิติที่เป็นไปได้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ของตัวแปรนั้น ๆ โดยเฉพาะสาขาต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์ การศึกษาในลักษณะนี้จะช่วยให้ข้อค้นพบหรือข้อสรุปมีความเป็นทฤษฎีที่สามารถวางนัยโดยทั่วไป (generalization) ได้ดี เพราะสามารถยืนยันกับความรู้ในสาขาอื่น ๆ ทางสังคมศาสตร์ซึ่งกล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์เช่นเดียวกัน⁴

ข้อวิจารณ์ของการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม

การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมได้ทำให้สถานภาพและขอบข่ายของวิชารัฐศาสตร์เปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยศึกษาในเรื่องของปรัชญาทางการเมือง สถาบันทางการเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญ และรูปแบบต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งนี้เพราะการนำเอาแนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ศึกษาเรื่องราวของรัฐและการเมือง ทำให้นักรัฐศาสตร์ค้นพบความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาช่วยอธิบายเรื่องราวของรัฐและปรากฏการณ์ทางการเมืองมากขึ้น รวมทั้งได้ก่อให้เกิดแนวทางการศึกษาวิเคราะห์เพิ่มขึ้นมากหลายแนวทาง เช่น system approach, communication approach, decision-making approach, power approach, cultural approach แนวทางการศึกษาวิเคราะห์เหล่านี้ต่างมีบทบาทอย่างมากในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ในยุคศตวรรษที่ 20

อย่างไรก็ตาม การศึกษาตามแนวการศึกษาดังกล่าวก็ยังมีข้อบกพร่องในตัวเองอยู่มาก รวมทั้งยังถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักรัฐศาสตร์กลุ่มจารีตนิยม (traditional) และกลุ่มอื่น ๆ อย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นต่อไปนี้⁵

1. ไม่ได้สร้างเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่หรือต่างไปจากการศึกษาในอดีต

2. สิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นนำความยุ่งยากบางประการ มาสู่การศึกษารัฐศาสตร์ เช่น

2.1 ก่อให้เกิดศัพท์ทางวิชาการใหม่ ๆ ขึ้นอย่างมากมาย สร้างความยุ่งยากในการตีความหมาย โดยเฉพาะการให้คำนิยามศัพท์ (operationalization) ของศัพท์บางตัวที่นำมาใช้ เช่น เจตคติ ค่านิยม ฯลฯ

2.2 วิธีการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ มิได้ทำให้นักรัฐศาสตร์ประสบความสำเร็จในการค้นพบทฤษฎีหรือข้อสรุปทั่วไปที่สามารถนำมาใช้พิสูจน์และพยากรณ์ได้เหมือนกับทฤษฎีต่าง ๆ ในแขนงวิชาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐและปรากฏการณ์ทางการเมืองมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ

2.2.1 การศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมือง จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมาก แต่อาจจะไม่สามารถรวบรวมได้ทุกประการ จึงจำต้องสร้างข้อตกลงเบื้องต้น (assumption) ขึ้น ทำให้การอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษานั้น ๆ มีข้อจำกัดอยู่มาก

2.2.2 การสร้างข้อสรุปทั่วไปเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สามารถนำไปใช้เป็นสากลนั้น กระทำได้ยาก ทั้งในแง่ของแหล่งข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล คำจำกัดความของปรากฏการณ์ทางการเมือง

2.2.3 ปรากฏการณ์ทางการเมืองบางอย่าง ไม่สามารถกำหนดเป็นเงื่อนไขในการทดลองได้ เช่น การรัฐประหาร การปฏิวัติ ฯลฯ

2.2.4 การศึกษารัฐศาสตร์ยังคงต้องเกี่ยวข้องกับค่านิยม (value) อยู่เสมอ เช่น ใครควรมีอำนาจอย่างไร และมากน้อยเพียงไร ดังนั้นจึงขาดคุณลักษณะที่สำคัญของวิธีการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์

3. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจในศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของนักรัฐศาสตร์ ทั้งในสาขาทางสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

นอกจากนั้นในปี ค.ศ. 1970 ได้มีการเคลื่อนไหวของนักรัฐศาสตร์ที่เรียกตนเองว่า “นักรัฐศาสตร์ยุคหลังพหุติกรรมศาสตร์” (post-behavioralists) ซึ่งมองเห็นข้อบกพร่องของการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพหุติกรรมศาสตร์ และได้เสนอแนวทางปฏิรูปการศึกษาให้นับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ด้วยการยึดหลักปรัชญาการเรียนรู้จิต (phenomenology) และหลักการดำรงชีวิตเชิงมนุษย์ (existentialism)¹⁶

กล่าวโดยสรุป ศตวรรษที่ 20 นับเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ของการศึกษาทางรัฐศาสตร์ กล่าวคือ ได้เกิดแนวทางการศึกษาวิเคราะห์แบบใหม่ ๆ ขึ้น อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติทางพฤติกรรมศาสตร์ก็ได้ทำให้แนวความคิดต่าง ๆ ของนักรัฐศาสตร์กลุ่มพฤติกรรมเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในการศึกษารัฐศาสตร์ กระนั้นแนวความคิดของนักรัฐศาสตร์กลุ่มจารีตนิยมซึ่งให้ความสำคัญของการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ปรัชญาการเมือง สถาบันทางการเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญ ก็ยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานแขนงวิชานี้อยู่

เชิงอรรถ

1. Alan C. Isaak. *Scope and Methods of Political Science*. 4th ed. Illinois : Dorsey Press, 1985. p.106.
2. Janet Buttolph Johnson and Richard A. Joslyn. *Political Science Research Methods*. Washington D.C. : Congressional Quarterly Inc., 1986. p.24.
3. ดู Graham Wallas. *Human Nature in Politics*. London : Constable, 1908., Arthur Bentley. *The Process of Government*. Chicago : University of Chicago Press, 1908., Charles Merriam. *New Aspect of Politics*. Chicago : University of Chicago Press, 1924., Stuart Rice. *Quantitative Methods in Politics*. New York : Alfred A. Knopf, 1928., Harold Lasswell. *Psychopathology and Politics*. Chicago : University of Chicago Press, 1930., Walter Lippman. *Public Opinion*. New York : Macmillan, 1932.
4. ดู Allen Wolfe and Marvin Surkin ed. *An End to Political Science : The Caucus Papers*. New York : Basic Books, 1970.
5. Johnson and Joslyn, *Political Science Research Methods*. P.25.

6. ดู Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson, and Hazel Gaudet. *The People's Choice*. New York : Duell, Sloane and Pearce, 1944.
7. จรรยา สุวรรณทัต. *การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมการวิจัยขั้นสูงทางพฤติกรรมศาสตร์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ เมษายน 2524.
8. James C. Davies. "Where From and Where To?," in J.N.Knutson ed *Handbook of Political Psychology*. San Francisco : Jossey-Bass, 1973. pp.1-32.
9. ดู Harold D. Lasswell. *Psychopathology and Politics*. Chicago : University of Chicago Press, 1930.
10. ดู T.W. Adorno et al. *The Authoritarian Personality*. New York : Science Editions, 1964., James D. Barber. *The Presidential Character : Predicting Performance in the White House*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1972., Alexander L. George and Juliett L. George. *Woodrow Wilson and Colonel House : A Personality Study*. New York : Dover Publication, 1964.
11. ดู Walter Lippman. *Public Opinion*. New York : Macmillan, 1932., V.O.Key Jr. *Public Opinion and American Democracy*. New York : Alfred A. Knopf, 1963., Herbert Tingsten. *Political Behavior : Studies in Election Statistics*. London : P.S.Kind and Son, 1937., Gabriel A. Almond and Sidney Verba. *The Civic Culture*. Boston : Little Brown, and Company, 1963., Richard E. Dawson and Kenneth Prewitt. *Political Socialization*. Boston : Little Brown and Company, 1969.

12. Margare M. Conway and Frank B. Feigert. *Political Analysis : An Introduction*.

Boston : Allyn and Bacon, 1972. pp.24-29.

13. Oliver Benson. *Political Science Laboratory*. Columbus, Ohio : Charles E. Merrill,

1969. pp.2-3.

14. David B. Easton. "The Current Meaning of 'Behavioralism'," in James C.

Charlesworth, ed. *Contemporary Political Analysis*. New York : Free Press, 1967.

pp.11-31., สำหรับเอกสารภาษาไทยโปรดศึกษาจาก พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว.รัฐศาสตร์ :

พัฒนาการและแนวทางการศึกษา.กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2522. หน้า 107-109.

15. ดู Leo Strauss. *What is Political Philosophy?* New York : Free Press, 1959.,

Herbert J Storing, ed. *Essays on the Scientific Study of Politics*. New York : Holt,

Rinehart and Winston Inc., 1962., Mulford Q. Sibley. "The Limitation of

Behavioralism," in James C. Charlesworth ed. *Contemporary Political Analysis*.

New York : Free Press, 1967.

16. ดู Charles A. McCoy and John Playford, eds. *Apolitical Politics : A Critique of*

Behavioralism. New York : Crowell, 1967., George J. Graham and George W.

Carey eds. *The Post-Behavioral Era : Perspective on Political Science*. New York :

McKay, 1972., Hwa Yol Jung ed. *Existential Phenomenology and Political*

Theory. Chicago : Henry Regnery, 1972.